

Т.В. Дніпровська

**СТРУКТУРА І ЗМІСТ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ**

Постановка проблеми. Сучасні вимоги до підприємств України, кардинальні соціально-економічні реформи в країні суттєво змінили сутність і функції інженера на транспорті, призвели до виникнення та розширення його управлінських завдань, сприяли зростанню значущості його управлінської діяльності [1, 2, 3]. Ці зміни спонукають по-іншому проаналізувати сутність і значущість функцій управління на сучасному автотранспортному підприємстві, роль, місце й управлінські характеристики інженера, які необхідні йому для ефективного управління сучасним виробництвом.

Актуальність дослідження. Серед вимог до сучасного фахівця-інженера відзначається здатність ефективно управляти персоналом, взаємодіяти з підлеглими й колегами в колективі співробітників підприємства при вирішенні складних управлінських та виробничих завдань. А спостереження й спеціально проведена діагностика рівня розвитку професійно важливих якостей працівників інженерних спеціальностей підприємств м. Кременчука показують, що на багатьох автотранспортних підприємствах інженерами виявляється стереотипність у вирішенні професійних й управлінських ситуацій, що означає недостатній рівень сформованості управлінської компетентності під час навчання у ВНЗ, відсутність прагнення до професійного й особистісного вдосконалення у цій сфері, досягнення більш високих результатів у праці, а також обумовлює плінність кадрів на підприємствах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема управлінської діяльності належить до категорії міждисциплінарних наукових проблем. Багатьма вченими виділяються такі аспекти цієї діяльності: *філософський* аспект (П.К. Анохін, І.А. Зязюн, І.І. Смоликов, Г.П. Щедровицький та ін.), *соціально-економічний* (А.Л. Ємельянов та ін.); *психологічний* (А.М. Бандурка, Л.М. Карамушка, О.І. Кульчицька, В.В. Рибалка та ін.); *педагогічний* (Л.Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ, О.Г. Романовський, О.С. Пономаренко тощо) та менеджмент освіти (В.І. Луговий, В.І. Маслов, В.С. Пікельна, Т.М. Сорочан та ін.).

В останні десятиріччя в Україні захистили дисертації з проблем управління: В.В. Діуліна, Н.М. Ковальська, Л.І. Паращенко, Л.М. Сергєєва, Н.С. Солоненко, Т.В. Становська, В.І. Свістун, С.М. Тарасова та ін. Пропозиції щодо проблем підвищення кваліфікації керівників різних галузей суспільного виробництва розроблялися в наукових працях В.К. Мельник, Л.А. Пермінової, М.В. Руденка, Т.М. Сорочан, Л.О. Троєльнікової, О.М. Ярового.

Мета публікації полягає в обґрунтуванні проблеми та розробленні напрямів формування управлінської компетентності майбутніх інженерів автомобільного транспорту (АТ) у ВНЗ, визначенні структури та змісту такої компетентності.

Виклад основного матеріалу. Історичним коренем слова інженер є латинське слово *ingenium* – природні схильності, винахідливість, знання. У зв'язку з розвитком промисловості, транспорту, сільського господарства, перетворенням науки в безпосередню продуктивну силу суспільства роль інженерної праці зростає [6].

У сучасному розумінні *інженер* - це фахівець, який спирається на теоретичні знання, професійні навички, ділові якості та забезпечує на основі аналізу, розрахунків й інших методів створення, перетворення або підтримку в працездатному стані технічних, технологічних й інших систем із заданими параметрами їхнього функціонування.

Інженер є основним носієм науково-технічного прогресу, що перетворює його ідеї і закони в конкретні конструктивно-технологічні форми й рішення.

Виходячи зі специфіки виробництва, характеру й методів рішення виробничих завдань, весь інженерний корпус можна розділити на такі групи:

- конструювання і проектування;
- промислового виготовлення нових виробів і систем;
- пошукових та дослідницьких робіт;
- експлуатації виробів, споруд і систем.

Остання група, до якої відносяться й інженери АТ, є найбільш чисельною. Саме від цієї категорії інженерного персоналу, а також і їх підлеглих – експлуатаційного персоналу, залежить фактична віддача, тобто реалізація в народному господарстві потенційних властивостей нових виробів, споруджень або систем, що створені машинобудівним і будівельним комплексами народного господарства.

Як свідчить аналіз наукової літератури, діяльність інженера автотранспорту пов'язана як із забезпеченням технологічного процесу на транспорті, так і з організацією міжособистісних взаємодій і стосунків, від яких суттєво залежить функціонування всього колективу відділу або підприємства. “Діяльність управлінська в системі “людина – людина” полягає в реалізації керівником аналітико-конструктивних, діяльнісно-регулятивних, комунікативних і оціночно-корегувальних функцій, які забезпечують ефективний вплив на персонал для гарантованого вирішення завдань спільної діяльності” [5].

Проведений аналіз досліджень та підходів до управлінських функцій інженера АТ, сутності й визначення структури компетентності фахівців у різних видах професійної діяльності, врахування особливостей формування та вияву компетентності в умовах поліфункціональної діяльності інженерів АТ дозволяють нам дати визначення *сутності* та навести *структуру їх управлінської компетентності*.

Управлінська компетентність інженера АТ – це рівень опанування ним компетенції менеджера (управлінця) процесу забезпечення надійної роботи автомобільного парку при оптимальній витраті трудових і матеріальних ресурсів і скороченні негативного впливу автомобілів на населення, персонал і довкілля.

При формулюванні визначення управлінської компетентності інженерів АТ враховувались також такі аспекти:

- інженери АТ щодня забезпечують функціонування й розвиток підприємства, спираючись на основні функції управління, принципи, закономірності, механізми виробничої сфери;
- управлінський вид діяльності зумовлює необхідність міцного знання загальної теорії і практики управління, основ управлінської діяльності, культуру та основні стилі управління тощо;
- інженер АТ здійснює поряд з іншими функціями, що розглянуті нами вище, взаємодію з іншими фахівцями, тому вони мають знати психологію управління, наукові основи ефективної комунікації та взаємодії між людьми.

На нашу думку, *структурно управлінська компетентність інженера АТ* складається з таких компонентів: мотиваційно-ціннісного, когнітивного, операційно-діяльнісного, емоційно-вольового та суб'єктного.

Зміст структурних складників управлінської компетентності інженера АТ наведено в табл. 1.

При цьому структура *суб'єктних властивостей* компетентного фахівця може бути представлена такими блоками характеристик, що наведено на основі підходу А.К. Маркової [4]:

Таблиця 1

Зміст структурних складників управлінської компетентності інженера АТ

Компоненти	Зміст
Мотиваційно-ціннісний	Професійні мотиви, сформовані соціальні установки та розвинуті ціннісні орієнтації щодо управлінської діяльності, наявність стійкого інтересу до управлінської діяльності, задоволення від роботи, спілкування з людьми, потреба кар'єрного зростання, бажання підвищувати кваліфікацію
Когнітивний	Знання й об'єктивні уявлення про особливості управлінської діяльності, знання про її зміст, методи, форми та технологію; цілепокладання, прогнозування, діагностику та корегування управлінської діяльності всіх суб'єктів
Операційно-діяльнісний	Володіння способами, прийомами, вміннями щодо процесу аналізу, синтезу, узагальнення і порівняння отриманої управлінської інформації; володіння управлінськими вміннями і навичками; планування й організація заходів у всіх видах професійної діяльності; застосування оптимального стилю управління в ситуаціях, що різко змінюються (комплекс спеціальних умінь і навичок, які виявляються і формуються перш за все в діяльності і спілкуванні; іншомовний компонент)
Емоційно-вольовий	Самоконтроль, урівноваженість, стійкість, надійність, твердість у реалізації управлінських функцій, управління своїми діями й станом під час впливу на своїх підлеглих у реальних управлінських ситуаціях
Суб'єктний	Адекватна самооцінка своїх дій, впливів, поведінки, думок, висловлювань, прийнятих управлінських рішень, власної управлінської компетентності

1. *Об'єктивні характеристики:* предметно-професійні знання, навички, уміння; професійно-управлінські знання, навички, уміння.

2. *Суб'єктивні характеристики:* професійні, психологічні позиції, настанови; особливості особистості майбутніх інженерів АТ.

Суб'єкт професійної комунікації та взаємодії в управлінських ситуаціях (інженер) є носієм активного, діяльного, творчого начала, комунікативно освіченою особистістю, здатною свідомо планувати й організовувати власну комунікативну діяльність, впливати на партнерів, сприймати, аналізувати, оцінювати інформаційний, емоційний та інтелектуальний зміст висловлювань, має розвинений емоційний інтелект, володіє комунікативними вміннями, навичками, досвідом, має адекватну самооцінку своїх дій, впливів, поведінки, думок, висловлювань, прийнятих управлінських рішень, власної управлінської компетентності.

Об'єкт професійної комунікації та взаємодії в управлінських ситуаціях становить спільна діяльність суб'єктів комунікації (керівництва підприємства, інженерів, інших працівників), результатом якої є поглиблення їх інформованості, підвищення якості ко-

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ФАХІВЦЯ

мунікативної діяльності, розвиток комунікативних умінь, збагачення комунікативного досвіду з метою підвищення ефективності вирішення управлінських і виробничих завдань та взаємодії в колективі.

Інженери АТ під час опитування (50 інженерів автопідприємств м. Кременчука) вказали причини *суб'єктивного характеру*, що зумовлюють проблеми в організації їх управлінської діяльності:

- ◇ недостатнє стимулювання праці на виробництві;
- ◇ наявність проблем з розподілом посадових обов'язків;
- ◇ відсутність або слабкість системи інформаційного забезпечення праці інженерів;
- ◇ часте порушення плану, наявність «авралів», негнучкий темп праці;
- ◇ непостійність персоналу на виробництві та наявність конфліктів;
- ◇ різні формулювання цілей та визначення технологій управлінської діяльності;
- ◇ нераціональне використання робочого часу працівників;
- ◇ відсутність наукової бази при організації процесу управління.

Для визначення наявного рівня управлінської компетентності інженерів АТ при традиційному змісті, методах і формах їхньої підготовки у ВНЗ ми розкрили зміст кожного компонента та провели оцінювання ступеня їх розвитку.

Результати анкетування респондентів з питань виникнення найбільших труднощів при виконанні управлінських дій та операцій наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Результати аналізу відповідей респондентів на запитання “При виконанні яких управлінських дій та операцій у Вас виникає найбільше труднощів?”

Управлінські дії та операції	Кількість відповідей, %
Прогнозування	22
Планування	16
Прийняття рішення	18
Мотивування	24
Дисциплінарна	22
Організація виконання	24
Оперативне управління	26
Арбітражна	24
Контролювання	12
Інноваційна	28
Представницька	24
Експертно-консультативна	18
Стабілізаційна	12
Виховна	26
Комунікаційна	32
Інтеграційна	22
Матеріально-технічне забезпечення	36
Іншомовне спілкування та взаємодія з іноземними колегами	78

Анкетування респондентів також дозволило з'ясувати основні перешкоди, що виникають при виконанні управлінських функцій на автопідприємствах. На запитання “Які управлінські проблеми завдають найбільшого клопоту?”, відповіді були такі:

- мотивування підлеглих до досягнення цілей без урахування чинника матеріального заохочення – 35 %;
- підтримання власного авторитету – 25%;
- розумне співвідношення моральних і матеріальних стимулів – 25%;
- організація трудового процесу – 23%;
- труднощі у відносинах з вищими керівниками – 18 %;
- труднощі або хвилювання через необхідність публічного виступу - 16%;
- проблема ефективного розподілу робочого часу – 15%;
- низька культура ділового спілкування колег – 12%;
- міжособистісні конфлікти – 10 %;
- нездоровий морально-психологічний клімат – 10%.

Проведений аналіз стану управлінської компетентності інженерів АТ підтвердив припущення про об'єктивну необхідність змін у наявній управлінській підготовці майбутніх інженерів АТ у ВНЗ з орієнтацією її на компетентнісний, суб'єктно-діяльнісний підходи та на основі нових інформаційних технологій, що забезпечуються мультимедійними дидактичними засобами.

Як підсумок та висновок даної роботи нами пропонуються основні напрями перебудови та зміни такого становища:

- управлінська компетентність майбутніх інженерів АТ повинна розглядатись як пріоритетна мета їх підготовки у ВНЗ, професійна підготовка має бути спрямована на формування в них основних компонентів управлінської компетентності: мотиваційно-ціннісного, когнітивного, операційно-діяльнісного, емоційно-вольового та суб'єктного компонентів;

- уся система дисциплін, що забезпечують формування управлінської компетентності майбутніх інженерів АТ повинна базуватися на останніх досягненнях психології та педагогіки, менеджменту та інноваційних технологіях;

- моделювання процесу формування управлінської компетентності необхідно здійснювати на основі побудови конкретних навчальних курсів, наприклад інтегрованого курсу “Основи формування управлінської компетентності майбутніх інженерів автотранспорту”;

- найбільш ефективно формування управлінської компетентності майбутніх інженерів АТ буде здійснюватися в процесі виконання комунікативних вправ, проведення ділових ігор, рішення управлінських завдань, що аналогічні взаємодії інженерів у професійних ситуаціях на виробництві та розвивають інтелектуальні можливості студентів;

- поетапне формування управлінської компетентності майбутніх інженерів АТ повинно забезпечуватися системою дидактичних засобів, серед яких основну роль необхідно відводити сучасним мультимедійним дидактичним засобам;

- особливий акцент у навчально-виховному процесі ВНЗ повинен ставитись на необхідності формування й розвитку лідерських якостей майбутніх інженерів АТ;

- цілеспрямовано формувати у студентів основи управлінської культури як майбутніх керівників на виробництві.

У подальшому планується розробити технологію формування управлінської компетентності майбутніх інженерів АТ у ВНЗ.

Список літератури: 1. Вектори розвитку вітчизняного автомобільного транспорту //Урядовий кур'єр. – 2005. – №62. – С.8. 2. Гаркума А. Транзитний міст України має бути надійним: [Україна в світовому транзитному бізнесі] //Урядовий кур'єр. – 2002. –

№40 – С.3. 3. *Кремень В.Г.* Майбутнє – за активно мислячими особистостями, які зможуть вмонтуватися у системи штучного інтелекту / Василь Григорович Кремень // Дзеркало тижня. – 2007. – 23 червня. – с.14. 4. *Маркова А.К.* Психология профессионализма / Маркова А.К. – М.: МГФ „Знание”, 1996. – 308 с. 5. Психология и педагогика: [учеб. пособ. / науч. ред. В.И. Жуков и др.]. – М.: Изд-во Института психотерапии, 2004. – 585 с. 6. *Романовский А.Г.* Теоретические и методологические основы подготовки инженера в высшем учебном заведении к будущей управленческой деятельности: дис. ...доктора пед. наук: 13.00.04 / Романовский Александр Георгиевич. – К. , 2000. – 490 с.

Т.В. Днепровская

**СТРУКТУРА И СОДЕРЖАНИЕ УПРАВЛЕНЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ
БУДУЩИХ ИНЖЕНЕРОВ АВТОМОБИЛЬНОГО ТРАНСПОРТА**

В статье анализируется проблема формирования управленческой компетентности будущих инженеров автомобильного транспорта, обосновывается ее актуальность в современных условиях, рассматриваются направления ее решения, содержание и компоненты управленческой компетентности инженера АТ.

Т. Dneprovskaya

**STRUCTURE AND THE CONTENTS OF ADMINISTRATIVE COMPETENCE
THE FUTURE ENGINEERS OF MOTOR TRANSPORT**

In article the problem of formation of administrative competence of the future engineers of motor transport is analyzed, its urgency in modern conditions is proved, directions of its decision, the contents and components of administrative competence of the engineer are considered.

Стаття надійшла до редакційної колегії 15.01.2010